Rozdział 8

Charakterystyka arbitrażu sportowego piłkarskich związków sportowych – wybrane aspekty

Karol Zawiślak[1]

Streszczenie:

Arbitraż stał się w ostatnich latach głównym instrumentem rozwiązywania sporów sportowych. Jego zalety, takie jak szybkość, możliwość wyboru osób, którym poddany zostanie pod rozstrzygnięcie spór, dokonywany w zaufaniu do ich wiedzy (w zakresie prawa i danej dziedziny sportu) i doświadczenia, powoduje, że jest on powszechnie stosowany w różnych dziedzinach sportu. Statutowe odwołanie się do arbitrażu, przejawiające się w obowiązku jego stosowania lub wręcz zakazu odwoływania się do sądownictwa powszechnego, może budzić jednak wątpliwości, które - przynajmniej w części - wyjaśnić można dobrowolnością przyjęcia rozwiązań statutowych przez członków tych związków. Podobnie zastosowanie klauzuli zapisu na sąd polubowny przez odesłanie do treści statutu związku sportowego, co stanowi zasadniczy mechanizm dla powstania jurysdykcji sportowych sądów polubownych, nie zawsze jest skuteczne, a w niektórych przypadkach może prowadzić do braku możliwości obrony swych praw przez podmioty niemające pełnej świadomości znaczenia i skutków tej konstrukcji prawnej.

Słowa kluczowe: arbitraż, zapis na sąd polubowny przez odesłanie, statut, związek sportowy

Wstęp

Rozstrzyganie sytuacji spornych jest immanentnie wpisane w istotę sportu, zwłaszcza sportu zawodowego, który nie jest już tylko współzawodnictwem sportowców, ale często bywa pojedynkiem sztabów prawników umiejętnie poruszających się wśród różnorakich postanowień regulaminowych, statutowych, określających zasady odbywania zawodów,

[1] Karol Zawiślak – Uniwersytet Jagielloński

w ramach których rywalizują sportowcy. Zdarza się tak, że ze względu na błąd lub zwykłą nieumiejętność właściwego odczytania znaczenia norm regulujących dane zawody sportowe, korzystny wynik sportowy zostaje w wyniku zastosowania sankcji za nieprzestrzeganie regulaminu anulowany lub zawody zostaną zweryfikowane jako walkower[1]. We współczesnym świecie sportowym rozstrzygnięcia komisji regulaminowych poszczególnych związków, federacji czy konfederacji sportowych zwykle podlegają „zaskarżeniu". Sytuacje sporne między zawodnikiem, drużyną, klubem a organizacją, w ramach której działa komisja orzekająca o naruszeniu regulaminu wynikające z rozstrzygnięcia danej sprawy poddawane są organom odwoławczym działającym w ramach danej organizacji[2]. W innych przypadkach ostateczne rozstrzygnięcia organów danej organizacji zgodnie z jej postanowieniami statutowymi jako kwestia sporna między organizacją a podmiotem zainteresowanym, którego dotyczy rozstrzygnięcie, a który nie zgadza się z jego treścią, mogą zostać poddane pod rozstrzygnięcie wyspecjalizowanych sądów polubownych[3]. Tego typu spory stanowią istotną część tego, czym zajmuje się arbitraż sportowy (Cioch 2009, s.74 i nast.). Nie ogranicza się on jednak wyłącznie do rozstrzygania opisanych powyżej kwestii. Aktualnie sport jest nie tylko czystym współzawodnictwem, walką o to, by zostać w jakiejś dziedzinie najlepszym, lecz jest elementem bardziej złożonej całości, którą współtworzą prawa do transmisji telewizyjnych, prawa do wizerunku sportowców i związane z tym kontrakty reklamowe. Częstokroć uczestnictwo w wielkich międzynarodowych imprezach łączy się nie tylko z wysiłkiem, by uzyskać jak najlepszy wynik, lecz związane jest z wieloma obowiązkami względem organizatorów, podmiotów posiadających prawa telewizyjne czy sponsorów imprezy, przejawiającymi się choćby w konieczności uczestniczenia w konferencjach prasowych, udzielania wypowiedzi, czy odpowiedniego doboru emblematów na strojach tak, by nie naruszyć interesów sponsorów (Wach 2010, s.830). Przedmiotem sporów sportowych stają się zatem wszystkie te kwestie. Innym polem powstawania sytuacji spornych są rozstrzygnięcia dyscyplinarne, w szczególności, choć nie tylko, dotyczące stosowania przez zawodników niedozwolonego dopingu farmakologicznego.

[1] Sytuacja tego typu miała miejsce w eliminacjach do Ligii Mistrzów UEFA w sezonie 2014/2015, w których to aktualny Mistrz Polski został ukarany walkowerem za udział w zawodach zawodnika nieuprawnionego do gry.
[2] zob. np. art. 34 ust. 3 Statutu *Union des Associations Européennes de Football* (UEFA).
[3] zob. np. art. 62 Statutu UEFA.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie podstawowych zasad arbitrażu w ogólności oraz odniesienia ich do kontekstu relacji powstających w związku z uprawianiem sportu oraz wskazanie i scharakteryzowanie źródła kompetencji sądu polubownego dla rozpoznania sporu stron, czyli opisanie instytucji zapisu na sąd polubowny w kształcie, który przybiera ona w odniesieniu do relacji sportowych, to jest zapisu przez odesłanie. Odniesienia do regulacji organizacji sportowych czynione będą głównie do organizacji związanych ze sportem, który pozostaje najpopularniejszym tak w Polsce, jak i na całym świecie, to jest piłką nożną.

Zalety arbitrażu *in genere* w kontekście uregulowań arbitrażu sportowego związków piłkarskich

Jedną z podstawowych zalet, a przy tym cech charakterystycznych arbitrażu, które wskazywane są w literaturze, jest szybkość postępowania polubownego (Szumański 2010a, s. 401). Częstokroć, czy to w postanowieniach regulaminu sądu polubownego [4], czy to na podstawie zapisu na sąd polubowny (Ditchev 1981, s.400) oznaczony zostaje termin, w którym powinien zostać wydany wyrok. Obowiązek sprawnego i niezwłocznego rozpoznania i rozstrzygnięcia sporu stron wyrażany jest również w przepisach obowiązującego prawa. Przykładem może być regulacja prawa angielskiego[5] stanowiącego, że obowiązkiem arbitra jest zastosowanie takiej procedury postępowania, aby była ona nie tylko właściwa dla okoliczności sprawy, lecz również, by pozwoliła uniknąć zbędnych opóźnień i wydatków. Ponadto powinna ona gwarantować podjęcie w jej ramach środków niezbędnych dla sprawiedliwego rozstrzygnięcia wszelkich kwestii koniecznych do wydania orzeczenia w sprawie (Bernardini 2004, s.118). Oczywiście ze względu na skomplikowanie materii, która przedstawiana jest do rozpatrzenia arbitrom, częstokroć rozstrzygnięcie sporu nie jest możliwe w ściśle określonym czasie. Rozpoznawanie sporu jest czynnością wymagającą należytej staranności, poświęcenia czasu niezbędnego dla wyjaśnienia sprawy. Działanie pod presją czasu z całą pewnością wpływa na sposób rozpoznawania sprawy. Postulat

[4] zob. art. 30 ust. 1 ICC Rules, źródło: http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Arbitration/Rules-of-arbitration/ICC-Rules-of-Arbitration/#article_30, dostęp dnia 26 sierpnia 2014r .
[5] zob. art. 33 ust. 1 pkt b Arbitration Act.

szybkości postępowania nie może być okolicznością wyłączającą możliwość wnikliwego zbadania sprawy (Zawiślak 2012, s.194).

Nie inaczej jest w odniesieniu do arbitrażu sportowego. Wskazuje się, że w zasadzie wyłącznie w przypadku arbitrażu sportowego, który realizowany jest w ramach najważniejszych, międzynarodowych zawodów sportowych, takich jak igrzyska olimpijskie, mistrzostwa świata w piłce nożnej, kiedy to rozstrzyganie spraw powierzone jest specjalnym Izbom *ad hoc* Międzynarodowego Trybunału Arbitrażowego do spraw Sportu (CAS) [6] (Zuchowicz 2012, s.45), które rozpoznania sprawy powinny dokonać nie więcej niż w dwadzieścia cztery godziny – w przypadku arbitrażu realizowanego podczas igrzysk olimpijskich (Cioch 2009) i w czterdzieści osiem godzin – dla arbitrażu prowadzonego podczas zawodów w piłce nożnej (Zuchowicz 2012) od złożenia pozwu, realizacja postulatu szybkości arbitrażu jest w rzeczywistości możliwa (Wach 2010). Wyłącznie bowiem w przypadku tego typu zawodów sportowych, gdy rozstrzygnięcie sporu konieczne jest w krótkim terminie, zdeterminowanym grafikiem spotkań oraz koniecznością niezwłocznego dokonania ostatecznych rozstrzygnięć, tak by mogły one mieć realne znaczenie dla uczestników zawodów, możliwe jest stosowanie odformalizowanej procedury, uproszczonych form zgłaszania żądań i zajmowania stanowisk w sprawie. Jak się jednak podkreśla, częstokroć ze względu na wagę sporu, jego znaczenie oraz potrzebę zajęcia stanowiska przez strony, jego uargumentowania i udowodnienia, wnoszą one o przedłużenie terminu rozpoznania sprawy, co powoduje, że ów krótki termin nie może zostać dochowany (Cioch 2009). Innymi słowy podobnie jak ma to miejsce w arbitrażu handlowym, szybkość postępowania arbitrażu sportowego jest również uzależniona od nastawienia stron, ich woli sprawnego i niezwłocznego rozstrzygnięcia sporu, postawy względem arbitrów, przyjętej strategii procesowej. Jest ona zatem w znacznej mierze zdeterminowana stosunkiem stron do sporu i ich zainteresowaniem w jego rozwiązaniu.

Niezależnie jednak od tych uwarunkowań skorzystanie z sądownictwa polubownego pozwala na szybsze rozstrzygnięcie sporu niż miałoby to miejsce w przypadku powierzenia jego rozpoznania sądowi państwowemu. Przemawia za tym kolejna z cech arbitrażu, a mianowicie możliwość kształtowania przez strony sporu składu sądu orzekającego. Mają one możliwość wybrania na arbitrów osób mających odpowiednie doświadczenie w badaniu

[6] The Court of Arbitration for Sport (CAS).

sporów pojawiających się w związku z uprawianiem sportu, zwłaszcza zawodowego, dysponujących niezbędną wiedzą i umiejętnościami pozwalającymi zrozumieć problem, który przedstawiony zostaje im do rozstrzygnięcia. Na przykładzie CAS warto zaznaczyć, że odmiennie niż ma to miejsce w przypadku stałych sądów polubownych w arbitrażu handlowym[7], trybunały arbitrażowe do spraw sportu w swych regulaminach nie dopuszczają możliwości, aby do pełnienia funkcji arbitra powołane zostały osoby spoza listy arbitrów prowadzonej przez ten trybunał [8]. Tworząc tę listę, dbają przy tym o to, by znalazły się na niej wyłącznie osoby spełniające określone kryteria. W przypadku CAS są nimi: odpowiednie wykształcenie prawnicze, uznane kompetencje w sprawach prawa sportowego i/lub międzynarodowego arbitrażu, szeroka wiedza o sporcie, dobra znajomość choćby jednego języka urzędowego[9] CAS[10].

Brak konieczności odwoływania się do sądów państwowych ma również i to znaczenie, że pozwala na podkreślenie i zapewnienie autonomii sportu, a zwłaszcza poszczególnych związków sportowych względem państwa. Zwrócić bowiem należy uwagę na fakt, że dla niektórych międzynarodowych organizacji sportowych zasada nieingerencji władz państwowych w funkcjonowanie zrzeszonych w nich organizacji sportowych jest jedną z podstawowych zasad statutowych. Odnosi się to także do państwowej władzy sądowniczej. Dla przykładu powołać w tym miejscu należy regulację *Fédération Internationale de Football Association* (FIFA), która w art. 68 ust 2 Statutu stanowi o wyraźnym zakazie odwoływania się do sądów państwowych, a nadto zobowiązuje w ust. 3 tegoż artykułu federacje krajowe, będące członkami FIFA do zamieszczania w swych statutach postanowień, które konstytuować będą zakaz poddawania wszelkich sporów czy to wewnątrz federacji, czy dotyczących lig, klubów, zawodników itp. sądom państwowym (FIFA 2014). W końcowym fragmencie przywołanego postanowienia znajduje się wyraźne wskazanie, że tego typu spory winny być poddawane pod rozstrzygnięcie niezależnemu i odpowiednio ustanowionemu trybunałowi arbitrażowemu, który uznany zostanie w statucie federacji jako właściwy dla rozpoznawania tych sporów lub do CAS. Wyrazem zastosowania się do powołanej normy jest treść art. 61 i 62 statutu *Union des Associations Européennes de Football* (UEFA), które dla sporów pomiędzy

[7] por. np. § 9 ust. 2 Regulaminu Sądu Arbitrażowego przy Konfederacji Lewiatan.
[8] por. art. R 40.2. Statutes of the Bodies Working for the Settlement of Sports-Related Disputes (Statut CAS) oraz art. R 33 Statutu CAS, jak również § 22 Regulaminu Piłkarskiego Sądu Polubownego PZPN.
[9] zgodnie z art. R 29 Statutu CAS językami tymi są francuski i angielski.
[10] por. art. S 14 Statutu CAS.

UEFA i zrzeszonymi w niej federacjami, ligami, klubami, zawodnikami lub działaczami [11], a nadto do spraw spornych pomiędzy federacjami, ligami, klubami, zawodnikami i działaczami mających wymiar międzynarodowy o zakresie europejskim, przewiduje właściwość CAS przy wyłączeniu jurysdykcji jakiegokolwiek innego sądu państwowego lub polubownego, a także art. 60 Statutu UEFA, który podobnie jak art. 68 ust. 3 Statutu FIFA zobowiązuje swoich członków, aby w swoich statutach zamieścili postanowienia, na mocy których wszelkie spory o znaczeniu krajowym wynikające lub mające związek ze stosowaniem ich statutów lub ustanawianych przez nie regulacji były wyłączone spod jurysdykcji sądów powszechnych, a zostały poddane w ostatniej instancji niezależnemu i bezstronnemu sądowi polubownemu. Tym samym rozstrzyganie sporów sportowych w odniesieniu do piłki nożnej w postępowaniu arbitrażowym staje się zasadą, od której wyjątki określone muszą być wyraźnie w statucie FIFA lub zgodnym z postanowieniami statutu FIFA statucie federacji krajowej. [12] Arbitraż, jako co do zasady niezależny od państwowego wymiaru sprawiedliwości instrument rozwiązywania sporów, daje zatem możliwość realizacji postulatu nieingerowania organów państwowych w sprawy sportu.

Dobrowolność jako podstawa arbitrażu - czy arbitraż sportowy jest dobrowolny?

W tym kontekście przywołać należy jedną z kolejnych, konstytutywnych cech arbitrażu, jaką jest dobrowolność wyboru drogi postępowania polubownego jako instrumentu rozwiązania sporu i odnieść uwagi poczynione powyżej, dotyczące regulacji międzynarodowych federacji piłkarskich do tej zasady. Nadto konieczne będzie wyjaśnienie teoretyczno-prawnej podstawy przyjęcia właściwości sądów polubownych w konkretnej sprawie.

[11] W treści Statutu UEFA osoby te określa się mianem *Official*, co zgodnie z definicją punkt I.8 Statutu obejmuje członków władz, sędziów, menadżerów, trenerów, osoby odpowiedzialne za sprawy techniczne, medyczne, administracyjne w UEFA, federacjach, ligach, klubach, jak również wszelkie inne osoby obowiązane do stosowania się do Statutu UEFA.

[12] przykładem może być art. 46 Statutu PZPN, w którym dokonuje się powierzenia rozstrzygania o istnieniu, ważności oraz rozwiązywaniu kontraktów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej Izbie ds. Rozwiązywania Sporów Sportowych, od zasady tej wyjątkiem może być również rozwiązywanie sporów między zawodnikiem i klubem w sytuacji, gdy wiążący ich stosunek prawny ma u swej podstawy umowę o pracę. Wówczas bowiem, zgodnie z treścią art. 1164 k.p.c. dopiero po powstaniu sporu możliwe jest poddanie go pod rozstrzygnięcie sądu polubownego (Rutkowska 2012).

W literaturze prawa arbitrażowego podkreśla się, że arbitraż handlowy jest sposobem wiążącego rozstrzygnięcia przez sąd prywatny (sąd arbitrażowy) istniejącego bądź przyszłego sporu prawnego, powstałego w związku z łączącym strony tego sporu określonym stosunkiem prawnym, zasadniczo o charakterze gospodarczym (handlowym), który to sposób czerpie swoje umocowanie z woli stron wspomnianego sporu, z jednoczesnym wyłączeniem kognicji sądu państwowego (powszechnego) (Szumański 2010b, s.6). Podstawowym, konstytutywnym elementem arbitrażu jest „umowa o arbitraż", która stanowi wyraz woli stron rozstrzygnięcia ich sporu przez sąd arbitrażowy (Szumański 2010b).W kontekście prymatu woli stron w arbitrażu wskazuje się nadto, że przejawia się ona również w tym, że to same strony decydują, kto będzie rozstrzygał ich spór, to bowiem one posiadają uprawnienie do wyboru niezależnych i bezstronnych arbitrów, jak również mogą swobodnie decydować, czy rozstrzygnięcie sporu powierzą stałemu sądowi polubownemu, czy też powołają sąd *ad hoc*, mający rozpoznać wyłącznie ich sprawę (Szumański 2010b).

W tym kontekście wskazać należy, że *prima facie* pewne wątpliwości może budzić realizacja tej zasady w odniesieniu do arbitrażu sportowego. Z treści art. 66, 67 i 68 Statutu FIFA wynika bowiem z jednej strony konieczność zaakceptowania jurysdykcji CAS, która dla sporów mających u swej podstawy kwestionowanie decyzji podjętych przez organy statutowe FIFA, Konfederacje w niej zrzeszone (np. UEFA) czy jej członków, ustanowiona zostaje wprost w treści postanowienia statutowego podmiotem właściwym do ich rozstrzygnięcia, z drugiej zaś konieczność wyłączenia w postanowieniach statutowych federacji właściwości sądownictwa powszechnego i przyjęcia drogi arbitrażu, jako co do zasady jedynej dopuszczalnej, przy dodatkowym założeniu, że rozstrzyganie spraw powierzone zostanie sądowi polubownemu wskazanemu w statucie federacji lub do CAS. Nieprzestrzeganie tych postanowień powinno być natomiast zagrożone sankcją.

Podobny obowiązek wyraża statut UEFA, który w art. 60 zobowiązuje federacje zrzeszone w UEFA do zawarcia w ich statutach postanowień, na mocy których wszelkie spory o znaczeniu krajowym wynikające lub mające związek z stosowaniem ich statutów lub ustanawianych przez nie regulacji były wyłączone spod jurysdykcji sądów powszechnych, a zostały poddane w ostatniej instancji niezależnemu i bezstronnemu sądowi polubownemu.

Wyrazem implementacji norm wyrażonych w przywołanych powyżej regulacjach międzynarodowych związków piłkarskich jest treść art. 56 Statutu Polskiego Związku Piłki

Nożnej (PZPN), który stanowi, że PZPN wyznaczy lub zaakceptuje Trybunał Arbitrażowy, który będzie właściwy do rozstrzygania wewnętrznych sporów krajowych pomiędzy PZPN, jego członkami, zawodnikami, sędziami, obserwatorami, delegatami, członkami sztabu medycznego**,** działaczami, agentami meczowymi i menedżerami ds. piłkarzy, które nie podlegają kompetencji jego organów jurysdykcyjnych. W przypadku braku takiego sądu spory będą rozstrzygane przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu (CAS) w Lozannie, w Szwajcarii. Dodatkowo w treści art. 57 stanowi się o zakazie kierowania spraw do rozpoznania sądom powszechnym[13].

Analiza przywołanych powyżej postanowień może skłonić do stwierdzenia, że w odniesieniu do sporów związanych z dyscypliną sportu – piłką nożną, arbitraż ma charakter obowiązkowy. Powstaje zatem pytanie, czy w związku z zakwestionowaniem jednej z podstawowych zasad arbitrażu, jego dobrowolności, dopuszczalne jest przyjmowanie, że rozstrzyganie sporów sportowych związanych z tą dziedziną sportu może być określone mianem arbitrażu. Na tle poprzednio obowiązującej ustawy o sporcie kwalifikowanym[14], która statuowała w prawie polskim obowiązkowy arbitraż w sprawach związanych z rozpoznawaniem środków zaskarżenia od decyzji dyscyplinarnych właściwych organów polskich związków sportowych wskazywano, że skoro określony podmiot posiada funkcje orzecznicze z mocy ustawy, a nie na podstawie dobrowolnego zapisu na sąd polubowny, „to taka konstrukcja wyklucza traktowanie powyższej instancji jako arbitrażu w ścisłym tego słowa znaczeniu" (Wach 2010). Podnoszono jednak również, że „jeśli ustawa przekazując daną kategorię sporów do kompetencji określonej instancji arbitrażowej, pozostawia jednak stronom swobodę w zakresie wyboru arbitrów i decydowania o przebiegu procedury, to arbitraż obligatoryjny może być traktowany jako „szczególny rodzaj arbitrażu" (Wach 2010).

Zwrócić jednak należy uwagę na zasadniczą różnicę pomiędzy arbitrażem, który był przymusowy z mocy obowiązującego prawa, a arbitrażem, który jest „przymusowy" na podstawie statutu organizacji, którą tworzą podmioty zaangażowane w uprawianie sportu. Zasadniczym kryterium wyróżniającym jest w tym przypadku odmienny charakter podstawy

[13] art. 57 PZPN, jego członkowie, zawodnicy, trenerzy, instruktorzy, sędziowie, obserwatorzy, delegaci, członkowie sztabu medycznego, działacze, agenci meczowi i menedżerowie ds. piłkarzy nie będą kierować żadnych sporów do sądów państwowych, chyba że wyraźnie postanowiono inaczej w niniejszym Statucie i w przepisach FIFA. Wszelkie wątpliwości w tym zakresie będą poddawane rozstrzygnięciu FIFA, UEFA lub PZPN.
[14] ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U.2005, Nr 155, poz.1298).

dla arbitrażu. W przypadku regulacji ustawowej w istocie decyzja o tym, że trybem rozwiązywania sporów będzie postępowanie arbitrażowe, jest niezależna od podmiotów zainteresowanych. Wybór dokonany zostaje przez ustawodawcę, który decyduje o założeniach, trybie rozwiązywania sporów. W przypadku, gdy o obowiązku stosowania arbitrażu przesądza statut organizacji, która tworzona jest przez podmioty związane z uprawianiem danej dziedziny sportu, to podmioty te same dokonują wyboru. Zrzeszając się postanawiają, jakie będą reguły rządzące ich współdziałaniem w ramach organizacji, którą tworzą. W tym zakresie wybór drogi postępowania polubownego dla rozwiązywania sporów uznany powinien być za wyraz woli stron – członków danej organizacji. Jest on podobnie, jak sama wola uczestniczenia w związku, dobrowolny. Wskazać w tym miejscu należy, że zgodnie z treścią art. 1163 Kodeksu postępowania cywilnego (KPC) zamieszczony w umowie (statucie) spółki lub statucie spółdzielni, czy stowarzyszenia zapis na sąd polubowny dotyczący sporów ze stosunku spółki, spółdzielni, stowarzyszenia wiąże spółkę, spółdzielnię lub stowarzyszenie oraz jej wspólników lub członków. Przyjęcie w statucie związków sportowych właściwości sądów polubownych dla rozwiązywania sporów wiążących się z ich działalnością stanowi zatem realizację tej normy. Podkreślić przy tym nadto należy, że przywołane postanowienia statutowe, które nakładają na członków zrzeszonych w organizacji obowiązek przyjęcia dla rozwiązywania sporów powstających w związku z ich działalnością drogi postępowania arbitrażowego, nie wykluczają możliwości wyboru sądu polubownego, który będzie właściwy w każdej ze spraw, określając wyłącznie cechy, minimalne wymogi, które sąd polubowny powinien spełniać, aby mógł być uznany za kompetentny do rozpoznawania sporów. W postanowieniach tych wymaga się, aby CAS wskazywany był jako właściwy tylko w sytuacji, gdy statuty federacji nie będą wskazywały na inny sąd polubowny lub jako rozwiązanie alternatywne. Wyraźne zastrzeżenie właściwości CAS, tak jak ma to np. miejsce w art. 67 Statutu FIFA, czy art. 61 Statutu UEFA, dotyczy sytuacji, gdy spór co do zasady powstaje pomiędzy samą organizacją a jej członkami lub pomiędzy jej członkami i stanowi realizację uprawnienia członków organizacji do wskazania, że spory związane z jej funkcjonowaniem rozstrzygane będą na drodze postępowania polubownego.

W odniesieniu do regulacji zawartej w Statucie PZPN słusznie natomiast zwraca się przy tym uwagę, że trudno jest przyjąć prawidłowość rozwiązania wyrażonego w treści art. 57 tegoż

Statutu[15]. Skutkiem zawarcia zapisu na sąd polubowny jest udzielenie sądowi polubownemu kompetencji do rozpoznania i rozstrzygnięcia sporu (skutek pozytywny) (Błaszczak i Ludwik 2007, s.229) oraz wyłączenie sądownictwa państwowego od rozpoznania i rozstrzygnięcia sporu poddanego sądowi polubownemu (skutek negatywny) (Ereciński 2008, s.142). Zakaz kierowania przez podmioty wskazane w treści art. 57 Statutu PZPN wszelkich sporów na drogę postępowania przed sądami powszechnymi, który funkcjonuje obok zapisu na sąd polubowny, wyrażonego w treści art. 47 Statutu PZPN[16], jest jednak czymś innym niż zapis na sąd polubowny. Wyrażony w nim zakaz jest jednoznacznie uznawany w literaturze za budzący wątpliwości i jako taki niedopuszczalny. Wskazuje się, że statut stowarzyszenia nie może zakazywać jego członkom zwrócenia się do sądu powszechnego (Rutkowska 2012, s.33).

Podstawa przyjęcia jurysdykcji sądu polubownego w danej sprawie – zapis na sąd polubowny przez odesłanie

Rozważania te prowadzą do konieczności wskazania teoretyczno-prawnej podstawy dla możliwości rozpoznawania sporu przez sąd polubowny. W przypadku na przykład klubu uczestniczącego w rozgrywkach organizowanych przez UEFA, klubów lub też klubu i zawodnika pomiędzy którymi powstał spór w związku z kwestiami transferu zawodnika do innego klubu, wzajemnych rozliczeń między tymi klubami, między klubami a zawodnikiem tudzież zawodnikiem i jego menadżerem, trudno jest mówić o istnieniu zapisu na sąd polubowny w jego klasycznej formie. Strony częstokroć nie zawierają bowiem wprost odrębnej umowy,

[15] art. 57 - PZPN, jego członkowie, zawodnicy, trenerzy, instruktorzy, sędziowie, obserwatorzy, delegaci, członkowie sztabu medycznego, działacze, agenci meczowi i menedżerowie ds. piłkarzy nie będą kierować żadnych sporów do sądów państwowych, chyba że wyraźnie postanowiono inaczej w niniejszym Statucie i w przepisach FIFA. Wszelkie wątpliwości w tym zakresie będą poddawane rozstrzygnięciu FIFA, UEFA lub PZPN.

[16] art. 47 § 1. Piłkarski Sąd Polubowny jest powołany do rozpoznawania wszelkich sporów majątkowych lub sporów o prawa niemajątkowe, mogących być przedmiotem ugody - powstałych na tle uprawiania, organizacji, upowszechniania i rozwoju sportu piłki nożnej, których rozstrzygnięcie w trybie postępowania arbitrażowego przewidziane jest przez statuty i regulaminy FIFA, UEFA i PZPN.
§ 2. Do Piłkarskiego Sądu Polubownego można składać pozwy o zasądzenie świadczenia, ustalenie i ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa.
§ 3. Członkowie PZPN, zawodnicy, trenerzy, instruktorzy oraz menedżerowie ds. piłkarzy zobowiązani są do formułowania w umowach cywilnoprawnych dot. sporów w zakresie organizacji i uprawiania sportu piłki nożnej klauzul przewidujących wyłączną właściwość Piłkarskiego Sądu Polubownego.
§ 4. Klauzule, o których mowa w § 3 powinny zawierać następującą treść: „Mogące wyniknąć na tle powstania, istnienia, ważności, wykonywania i rozwiązania umów pomiędzy członkami PZPN, zawodnikami, trenerami i menedżerami ds. piłkarzy spory o prawa majątkowe lub o prawa niemajątkowe mogące być przedmiotem ugody powstałe w związku z organizacją i uprawianiem sportu piłki nożnej, strony poddają pod rozstrzygnięcie Piłkarskiego Sądu Polubownego PZPN".

w której poddawałyby spór między nimi powstały lub mający dopiero powstać pod rozstrzygnięcie określonego sądu polubownego, a nawet nie wprowadzają stosownej klauzuli arbitrażowej do umowy je łączącej. Nie zawsze spór powstaje również w związku z niewykonaniem lub niewłaściwym wykonaniem istniejącej umowy. Wyjaśnieniem podstaw kompetencji sądu polubownego jest w tym przypadku konstrukcja zapisu przez odesłanie. W literaturze wskazuje się, że w odniesieniu do sądów arbitrażowych do spraw sportu – w głównej mierze mowa tu o sądach międzynarodowych, choć ze względu na przyjęcie dla ich funkcjonowania analogicznych rozwiązań, jak w przypadku sądów międzynarodowych, uwaga ta znajduje zastosowanie również do sytuacji prawnej krajowych sądów arbitrażowych – inne jest źródło klauzul arbitrażowych nadających jurysdykcję tym sądom. Znajdują się one „nie w kontraktach materialno-prawnych, lecz w statutach organizacji sportowych. Są to tzw. klauzule arbitrażowe przez odesłanie, które polegają na tym, że wola poddania sporu przez strony pod rozstrzygnięcie sądownictwa polubownego nie jest formułowana wprost poprzez podpisanie klauzuli zapisu na sąd polubowny czy umowy arbitrażowej. Na zasadzie pewnej fikcji prawnej przyjmuje się, że wola ta wynika z samego faktu członkostwa w organizacji sportowej i *per facta concludentia* – zaakceptowania wszystkich unormowań statutowych" (Cioch 2009). Jak podkreśla się w literaturze, „od strony instytucjonalnej, klauzula arbitrażowa przez odesłanie polega na tym, ze wola poddania sprawy arbitrażowi nie wynika bezpośrednio z umowy podpisanej przez obie strony lub na przykład z korespondencji wymienianej miedzy nimi, lecz z odrębnego dokumentu (np. z umowy wzorcowej, statutu lub regulaminu federacji sportowej), który nie jest sygnowany osobiście przez zainteresowane podmioty, lecz do którego odwołują się one za pośrednictwem innego pisemnego tekstu (dokumentu) określanego często mianem umowy podstawowej. Ta ostatnia może wynikać ze złożonej deklaracji członkowskiej, licencji (łączącej zawodnika, trenera czy klub z federacją sportową), zgłoszenia uczestnictwa w zawodach sportowych czy nawet z zaakceptowanego przez sportowca programu imprezy" (Wach 2010).[17]

Wskazać jednak należy, że jak słusznie podkreśla się w literaturze, nie w każdym przypadku sporu sportowego, nie w każdej konfiguracji podmiotowej tego typu mechanizm będzie mógł znaleźć zastosowanie (Rutkowska 2012). Jako przykład wskazuje się, że postanowienie statuujące w Statucie PZPN zapis na sąd polubowny wiąże wyłącznie

[17] zob. także Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z 2012-10-12, IV CSK 82/12, publikacja: Legalis.

członków związku, którym, zgodnie z treścią art. 8 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie[18], może być klub sportowy, związek sportowy oraz inna osoba prawna, której statut, umowa albo akt założycielski przewiduje prowadzenie działalności w danym sporcie. Nie są nimi zatem zawodnicy, trenerzy, czyli osoby fizyczne, które jako niemieszczące się w zamkniętym katalogu podmiotów mających zdolność bycia członkami związku sportowego nie posiadają statusu członkowskiego i nie są objęte postanowieniami Statutu. Stanowisko powyższe znalazło wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 października 2012 roku stwierdził, że „nie można także podzielić stanowiska skarżącego, że podstawę do poddania zaistniałego między stronami sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego stanowi regulacja przewidziana w art. 1163 KPC. Przyjęte w tym przepisie rozwiązanie z punktu widzenia formy zapisu na sąd polubowny jest szczególną postacią tzw. klauzuli arbitrażowej przez odesłanie. Chodzi o to, że klauzula arbitrażowa zawarta jest tylko w umowie (statucie) spółki handlowej, statucie spółdzielni lub stowarzyszenia, a czynność lub akt przystąpienia do spółki, spółdzielni lub stowarzyszenia obejmuje jedynie poddanie się umowie (statutowi), w tym zawartej w tej umowie (statusie) klauzuli arbitrażowej. Zakres związania takim zapisem na sąd polubowny jest ograniczony podmiotowo - wiąże spółkę i jej wspólników, spółdzielnię lub stowarzyszenie i ich członków. Ponadto omawiany przepis stanowi wyraźnie, że związanie zawartym w umowie (statucie) spółki, statucie spółdzielni lub stowarzyszenia zapisem na sąd polubowny dotyczy sporów ze stosunku spółki i sporów ze stosunku członkostwa w spółdzielni lub stowarzyszeniu. Z wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku wynika, że skarżący nie jest członkiem spółki lub stowarzyszenia, których statuty pozwalają przyjąć zapis na sąd polubowny w rozumieniu art. 1163 KPC. Nie ulega też wątpliwości, że zaistniały między stronami spór, który dotyczy wynagrodzenia przewidzianego w kontrakcie trenerskim, nie jest w rozumieniu art. 1163 KPC sporem ze stosunku spółki lub stowarzyszenia. W tej sytuacji skarżący nie może skutecznie powołać się na zapis na sąd polubowny w formie przewidzianej w art. 1163 KPC szczególnej postaci tzw. klauzuli arbitrażowej przez odesłanie”[19].

Ponadto w odniesieniu do sytuacji prawnej zawodników, których dotykają skutki prawne zapisu na sąd polubowny przez odwołanie, w literaturze podnosi się, że ze względu

[18] ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r., tekst jednolity: Dz.U.2014.715.
[19] zob. Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z 2012-10-12, IV CSK 82/12, Opubl: Legalis.

na fakt, iż często zawodnicy, „zwłaszcza o statusie amatora, nie mają zazwyczaj dostatecznej wiedzy na temat rozwiązań statutowych lub regulaminowych zawierających klauzulę arbitrażową przez odesłanie, co może prowadzić do naruszenia ich konwencyjnego i konstytucyjnego prawa do sądu" (Wach 2010), dopuszczenie konstrukcji klauzuli arbitrażowej przez odesłanie powinno wiązać się z podjęciem przez daną organizację sportową „wszelkich możliwych starań, aby potencjalne strony procesowe mogły uzyskać przynajmniej ogólną wiedzę na temat istoty sportowego sądownictwa polubownego oraz konsekwencji prawnych zrzeczenia się na jego rzecz prawa dochodzenia ewentualnych roszczeń przed sądem państwowym" (Wach 2010). Pozwoli to bowiem na uniknięcie kwestionowania zapadłych orzeczeń arbitrażowych ze względu na zarzut pozbawienia danego podmiotu prawa do obrony.

Podsumowanie

Niezależnie od pewnych wątpliwości i zastrzeżeń pojawiających się w odniesieniu do rozwiązań konstrukcyjnych instytucji prawa arbitrażowego w odniesieniu do arbitrażu sportowego stwierdzić należy, że pomysł powierzenia rozstrzygania sporów sportowych sądom polubownym jest słuszny. Zaprezentowane w opracowaniu cechy charakterystyczne arbitrażu, w szczególności jego szybkość oraz możliwość poddania rozstrzygnięcia sporu osobom, które znają problematykę, będącą jego przedmiotem, stanowią o zasadniczej przewadze tej formy rozstrzygania sporów nad sądownictwem państwowym.

Bibliografia

Bernardini P. (2004), The Role of the International Arbitrator, *Arbitration International*, 20(2), s.113-122.

Błaszczak Ł., Ludwik M. (2007), *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, Warszawa.

Cioch P. (2009), Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie, *Kwartalnik ADR*, 4(8), s.71-94.

Ditchev A. (1981), "Le contrat d'arbitrage", essai sur le contrat ayant pour objet la mission d'arbitrer, *Revue de l'arbitrage*, 3, s.385-410.

Ereciński T. (2008), *Sąd arbitrażowy*, LexisNexis, Warszawa.

FIFA (2014), *FIFA Statutes. Regulations Governing the Application of the Statutes. Standing Orders of the Congress,* August 2014 edition [dok. elektr.] http://www.fifa.com/mm/document/AFFederation/Generic/02/41/81/55/FIFAStatuten2014_E_Neutral.pdf [odczyt: 28.08.2014].

Rutkowska N. (2012), Rozwiązywanie sporów powstałych na tle kontraktów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, *e-Przegląd Arbitrażowy*, 2(9), s.30-40.

Szumański A. (2010a), Arbitrzy i zespół orzekający [w:] Nowaczyk P., Szumański A., Szymańska M. (red.) *System Prawa Handlowego, t. 8. Arbitraż handlowy*, C.H.BECK, Warszawa.

Szumański A. (2010b), Pojęcie, rodzaje i charakter prawny arbitrażu handlowego [w:] Nowaczyk P., Szumański A., Szymańska M. (red.) *System Prawa Handlowego, t. 8. Arbitraż handlowy*, C.H.BECK, Warszawa.

Wach A. (2010), Arbitraż sportowy [w:] Nowaczyk P, Szumański A., Szymańska M (red.) System *Prawa Handlowego, t. 8. Arbitraż handlowy*, C.H.BECK, Warszawa.

Zawiślak K. (2012), *Receptum arbitrii*, C.H.BECK, Warszawa.

Zuchowicz M. (2012), Trybunał Arbitrażowy do spraw sportu – komisja Ad Hoc, *E- Przegląd Arbitrażowy*, 2(9), s.41-46.

Characteristics of sports arbitrage of football sports associations - selected aspects

In recent years the arbitration has become the main instrument of resolving sports disputes. The arbitration offers some important advantages - i.a. promptness, and adequate choice of people settling the dispute (carried out in reliance on their knowledge and experience in law and the field of sports). The statutory reference to the arbitration, manifested in imposing the obligation of its usage, or even the prohibition of recourse to the state courts, may raise some doubts. Yet, it may be, at least partially, justified by a voluntary adoption of statutory solutions by members of associations. All the same, the application of arbitration clause by reference to statutes of sports association, which is an essential mechanism for the emergence of sports jurisdiction of the arbitration courts, is not always effective, and in some cases it can lead to inability to defend their rights by entities not fully aware of the importance and the effects of the legal structure.

Keywords: arbitration, arbitration clause by reference, statutes, sports federation